

Je paard af laten koelen met een tuinslang en sproeikop. Foto: Rosalie van der Laan

TE WARM OF NIET TE WARM VOOR DE IJSLANDER?

Tekst: Flora Rosenbrand en Petra Lieveense (Welzijnscommissie NSIJP) · Foto's: zie onderschriften

De zomer is in aantocht en het komt steeds vaker voor dat we te maken krijgen met perioden van extreem hoge temperaturen. De welzijnscommissie van het NSIJP wil via dit artikel 'hittestress' onder de aandacht brengen en tips geven, zodat eigenaren zelf actie kunnen ondernemen om problemen te voorkomen.

Hittestress bij paarden

Wanneer een paard last heeft van hittestress is het lichaam te warm geworden en is het dier niet meer in staat om zelf de lichaamstemperatuur te regelen. Paarden zijn warmbloedige dieren met een normale lichaamstemperatuur tussen de 37°C en 38°C. Vanaf 38,5°C spreekt men van koorts. De lichaamstemperatuur wordt hoger als een paard veel beweegt of in de volle zon staat. Boven de 40°C ontstaat het risico dat lichaamscellen kapotgaan (hittestress). Behalve puur de buitentemperatuur is ook de luchtvochtigheid van belang: hoe vochtiger, hoe moeilijker dieren hun warmte kwijt kunnen. Bij een hoge luchtvochtigheid zorgt het zweet onvoldoende voor verkoeling (het verdampt niet) en raakt het paard zijn warmte niet kwijt. Typische symptomen van hittestress zijn gedaalde prestaties, stijve gangen, lomigheid, verhoogde ademhaling, niet willen eten, verhoogde hartslag en uitdroging. Uitdroging is te herkennen aan de huidplooi-test: neem op de hals een huidplooï tussen je vingers. Als de huid bij het loslaten niet binnen vier seconden terugveert, is er sprake van een vochttekort. Neem vervolgens de temperatuur van het paard op (zie kader).

Er ontstaat zweet bij het oog.
Foto: Frá Regnboga / Charlotte Post.

Het is aan te raden om de ‘gewone’ temperatuur van je paard te weten. Neem daarom in normale omstandigheden een aantal keer de temperatuur van je paard op en noteer deze, inclusief het tijdstip van de meting (let hierbij op dat de thermometer diep genoeg in de anus gaat). Het is een goede oefening voor het paard om te wennen aan de thermometer en het geeft bij een calamiteit jezelf en je dierenarts nuttige informatie.

Wat gebeurt er in het paardenlijf bij hogere temperaturen?

De thermoneutrale zone (of comfortzone) van een paard ligt tussen de buitentemperatuur van 0-5°C en 25°C. Dit betekent dat binnen deze range het paard niets hoeft te doen om zijn lichaamstemperatuur te behouden. Onder de 0-5°C en boven 25°C zal het paard moeten compenseren, bijvoorbeeld via spierrillingen wanneer de lichaamstemperatuur daalt onder de 0-5°C en via zweten of ‘panten’ (snel en oppervlakkig ademen) wanneer de temperatuur boven de 25°C komt. Lichaamscellen kunnen bij temperaturen boven de 40°C kapotgaan, omdat eiwitten (onderdeel van onder andere enzymen, cellen en spieren) ‘denatureren’: de eiwitten veranderen van vorm en verliezen hun functie. De schade aan de lichaamscellen is niet omkeerbaar, dus blijvend. Er kan ook schade aan organen ontstaan. Bij het zweten verliest het dier veel vocht en lichaamsszouten (elektrolyten). Gelukkig heeft het paard een vocht- en elektrolytenreservoir in de dikke darm (bij voldoende ruwvoer in het rantsoen). Maar bij een te hoog verlies van elektrolyten verandert de mate van doorbloeding, dat van invloed kan zijn op de organen en op het herstel na zware inspanning.

Hittestress voorkomen?

Oké, hittestress kan dus schadelijk zijn voor een paard en is daardoor onwenselijk. Wat kun je doen om het risico op hittestress en eventuele schade te voorkomen? Je kunt op diverse niveaus zaken aanpassen om de mate van hittestress te verkleinen. Dit kan in de voorbereiding op de inspanning, tijdens de inspanning, na de inspanning en in rust. De simpelste aanpassing die je kunt doen, is besluiten om bij extreme temperaturen te voorkomen dat het paard zich inspant. Bijvoorbeeld niet meedoen aan een wedstrijd of trektocht. Als eigenaar/gebruiker ben je te allen tijde verantwoordelijk voor het welzijn van je paard. Volgens de wet ben je als eigenaar verplicht paarden tegen hitte te beschermen en is transport bij hoge temperaturen niet toegestaan (zie kader).

Wetgeving en handhaving omtrent temperaturen

Welke wetten en regelgeving zijn belangrijk? Het Besluit houders van dieren bepaalt dat paarden in de wei beschermd moeten worden tegen koude- en hittestress. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) ziet erop toe dat dieren gehouden en behandeld worden volgens de wettelijke regels. De regels gelden zowel voor het houden als voor het vervoeren van paarden. De NVWA hanteert de drempelwaarde van 27°C. NVWA: "Als u bij hitte geen schaduw biedt aan uw dieren, bent u in overtreding. Ook als de dieren (nog) geen kenmerken van hittestress vertonen. Schaduw creëren in de wei kan bijvoorbeeld met bomen, heggen, parasols of schaduwdoeken. Zorg dat de dieren kunnen drinken. Ook kunt u de dieren ‘s nachts in plaats van overdag in de wei laten lopen.” De inspecteurs van de NVWA kunnen bij het niet-naleven van de regels een boete opleggen, een waarschuwing geven of een maatregel opleggen. Boven de 27°C houdt de NVWA verscherpt toezicht op het transport van dieren. Bij een omgevingstemperatuur vanaf 30°C is het (internationale) dierentransport van langer dan acht uren niet toegestaan. Vanaf 35°C is transport van paarden helemaal niet toegestaan (uitgezonderd spoedvervoer naar een kliniek of vervoer met een volledig airconditioned wagen).

Sproeikop, om het paard gemakkelijk af te koelen.

Goede voorbereiding

Om een paard voor te bereiden en te laten wennen aan inspanning bij hogere temperaturen, is het noodzakelijk om juist in die omstandigheden te gaan trainen. Dit trainen dient wel zorgvuldig opgebouwd te worden en het dier moet een goede basisconditie hebben. In twee weken is het dan mogelijk om het dier (en de ruiter) te laten wennen aan de nieuwe omstandigheden (acclimatiseren). Een nadeel in Nederland is dat de omstandigheden zeer wisselend zijn. Zo kan het wekenlang maximaal 18°C zijn en vervolgens kan het in één dag omslaan naar 28°C. Als dat precies op de wedstrijddag gebeurt, is het dier nog niet gewend aan de hogere temperatuur. Een goede basisconditie hangt ook samen met een juiste Body Condition Score (zie artikel in IJP 2, 2024). Een paard dat minder overtollig gewicht heeft mee te nemen, heeft het minder zwaar bij hogere temperaturen. En het paard kan warmte minder goed kwijt door een isolerend vetlaagje. Door de kleine oppervlakte-volume-verhouding, kleine oren en een relatief dikke vacht heeft een ijslander relatief meer moeite met het kwijtraken van warmte. Maar er zijn ook individuele verschillen; binnen een ras kan het ene individu beter omgaan met hitte dan het andere. Voor zieke, jonge of oude dieren, voor dieren met overgewicht of met chronische aandoeningen zijn hete omstandigheden een grotere uitdaging. Wanneer de temperatuur opeens stijgt en jouw ijslander nog dik in de vacht zit, kan gedeeltelijk scheren ervoor zorgen dat het paard de warmte makkelijker kwijt kan.

Tijdens en na de inspanning

Mocht je besluiten om ondanks de hoge temperatuur wel mee te doen aan een wedstrijd of lange afstandsrit, dan is er nog een aantal zaken om het risico op hittestress te verkleinen. Voorbeelden zijn het aanbieden van voldoende water en ervoor zorgen dat je paard leert drinken op vreemd terrein (zie kader). Naast vocht bevat zweet ook elektrolyten. Het heeft geen zin om vóór het zweetverlies extra zouten te geven, maar wel ná de inspanning. Dit kan met een elektrolytensupplement of keukenzout. Het vult wat tekorten aan, maar nog belangrijker: het stimuleert de dorstprikkel. Na de inspanning kan het paardenlijf veel warmte kwijtraken door het goed met koud water te koelen (zie kader). Daarom worden de dieren in de endurancesport bij iedere vetgate (pauze- en controleplaats tijdens de wedstrijd) standaard gekoeld. Dit kan zelfs tijdens de inspanning, door flessen water leeg te gieten over de hals. Uiteraard zijn het aanpassen van het tempo, de duur van de inspanning en het moment van de inspanning maatregelen die vrij gemakkelijk het risico op het ontstaan van hittestress kunnen voorkomen. Hier ligt een verantwoordelijkheid bij organisaties van paardenevenementen, maar ook bij de ruiters die daaraan meedoen.

Spoelen tot het dier zelf aangeeft het niet meer leuk te vinden. Foto: Rosalie van der Laan

Tips om een paard op vreemd terrein te leren drinken:

Een paard met stress zal niet drinken. Door water en een emmer van huis mee te nemen kan de stress worden verminderd, omdat het water bekend ruikt en je een vertrouwde emmer gebruikt.

Oefen thuis met het drinken uit de emmer die je ook op wedstrijd of buitenrit gebruikt. Blijf het niet eindeloos aanbieden; het paard moet leren de gelegenheid te pakken als die er is.

Wanneer je paard niet drinkt kan het helpen om een smaakje toe te voegen aan het water, bijvoorbeeld een beetje appelsap. Doe dit thuis en kijk wat je paard lekker vindt. De kans is groot dat als je op wedstrijd dit smaakje door het vreemde water doet, je paard het wel gaat drinken.

Tijdens een buitenrit kan het handig zijn om je paard onderweg uit een plas, sloot of beek te laten drinken.

Wil je paard nog steeds niet drinken op vreemd terrein? Geef nat hooi of een slobber van bijvoorbeeld bietenpulp (en doe daar dan een theelepeltje zout door).

Onderzoek heeft uitgewezen dat het 't meest effectief is te koelen door het paard 30 seconden fanatiek met water te koelen en dan 30 seconden rond te stappen zodat het 'koude' bloed uit de vaatjes in en net onder de huid weer wordt vervangen door warmer bloed uit het lichaam. Vervolgens dit weer herhalen, net zo lang totdat het dier zélf aangeeft het niet meer leuk te vinden.

In de wei/paddock

Ook in de wei of in een paddock kan een paard het op warme zonnige zomerdagen zonder wind te warm krijgen. Daarom moet een paard in de wei altijd ergens de schaduw/ beschutting op kunnen zoeken onder een boom of onder een afdak. Ook hier geldt dat er altijd voldoende fris water beschikbaar moet zijn.

Het weer kunnen we niet sturen, maar we moeten er wel rekening mee houden. Met een goede voorbereiding kunnen we de komende zomer hopelijk veel mooie momenten beleven met de paarden!

Tip: protocol extreme temperaturen van sectorraad paarden voor meer informatie.

https://sectorraadpaarden.nl/wp-content/uploads/2023/10/Protocol-extreme-temperaturen-voor-paarden-versie-3-9-2023_Def.pdf

Boom om voor schaduw te zorgen in de weide.

Foto: beeldbank IJP